

Ortaokul Ders Kitaplarında Gençliğin Korunması ve Spora Yönlendirilmesi Haklarına Yer Verilme Düzeyi

The Allocation Level of the Rights to “Protection of Youths” and “Leading Youths to Sports” in Secondary School Student Textbooks

Arş. Gör. Yağmur KOÇ

Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Fakültesi, Eğitim Yönetimi ve Politikası Bölümü, Ankara
e-posta: kochyagmur@gmail.com

Prof. Dr. Yasemin KARAMAN KEPENEKÇİ

Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Fakültesi, Eğitim Yönetimi ve Politikası Bölümü, Ankara
e-posta: karaman.kepenekci@gmail.com

Özet. Ders kitapları eğitimin tüm tür ve düzeylerinde önemli bir rol oynamaktadır. Bu çalışmanın amacı ortaokul 5., 6., 7. ve 8. sınıf Türkçe, Fen-Teknoloji, Sosyal Bilgiler ve Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi öğrenci ders kitaplarında “gençliğin korunması” ve “spora yönlendirilmesi” hakları konusuna ne düzeyde yer verildiğini ortaya koyarak bir karşılaştırma yapmaktır. Bu amaçla belirtilen 16 ders kitabının tümü içerik analizi yöntemiyle incelenmiştir. Araştırmada ana kategoriler “gençliğin korunması” ve “gençliğin spora yönlendirilmesi” olarak belirlenmiştir. Bu ana kategorilerden gençliğin korunması kendi içinde “gençliğin iyi bir vatandaş olarak yetiştirilmesi”, “gençliğin kötü alışkanlıklara karşı korunması” ve “gençliğin suça yönelmekten korunması” olarak üç alt kategoriye ayrılmıştır. Veriler, sıklık (frekans), yüzde ve yoğunluk puanları hesaplanarak değerlendirilmiştir. Sonuçta, Sosyal Bilgiler ders kitaplarında gençliğin korunması ve spora yönlendirilmesi hakları konusuna diğer ders kitaplarından daha fazla yer verildiği görülmüştür. Ayrıca, tüm ders kitaplarında gençliğin korunması kategorisinin, gençliğin spora yönlendirilmesi kategorisinden daha fazla yer aldığı ortaya çıkmıştır.

Anahtar kelimeler: Gençliğin korunması, gençliğin spora yönlendirilmesi, ders kitabı.

Abstract. Textbooks are major instructional tools playing an important role at all grades of educational system. This study aimed to put forward and compare the allocation level of the rights to “protection of youths” and “the leading youths to sports” all Turkish, Science and Technology, Social Studies and Religious Culture and Moral Knowledge student textbooks in 5th, 6th, 7th and 8th grades. For this aim, 16 student textbooks were examined using content analysis method. In the study, rights to “protection of youths” and “leading youths to sports” were determined as the main categories. Protection of youths, one of these main categories, was also divided into three sub-categories as “train the youths to be a good citizen”, “protect youths against bad habits” and “protect youths against tending to crime”. The analysis of the data was carried out by calculating frequencies, percentages and intensity scores. As a result, it was observed that rights to “protection of youths and leading youths to sports” issues are included more in Social Studies/Revolution History textbooks when compared to other textbooks. It was found out that in all the textbooks; explanations and issues about “protection of youths” main category are included more than explanations and issues about “leading youths to sports” main category.

Keywords: protection of youths, leading youths to sports, textbook.

GİRİŞ

Temel hak ve özgürlüklerden olan “gençliğin korunması” ve “sporun geliştirilmesi” hakkı Anayasa güvencesi altına alınmıştır. Tüm gençlerin, gelecekte kendilerini bekleyen tehlikelere (alkol, uyuşturucu, kumar, suça yönelme) karşı uyanık olmak ve daha sağlıklı bir yaşam için kaçınılmaz olan spora yönlendirilmek üzere eğitilmesi gereklidir. Böyle bir bilinçlenme ise ilk adımda ders kitapları ile yapılabilir; çünkü ders kitapları öğretim programlarında yer alan konulara ilişkin bilgiyi planlı, düzenli ve aşamalı bir şekilde içerdiği için öğretmenin en büyük yardımcısıdır. Ayrıca öğrencilerin bilişsel ve duyuşsal açıdan gelişimlerinin şekillenmesinde ders

kitaplarının önemli bir yeri vardır. Bilimsel düşünme gücüne sahip, insan haklarına saygılı, sorumluluk sahibi ve sağlıklı kuşakların yetişmesinde de ders kitaplarının payı büyüktür (Kolaç, 2003).

Aşağıda önce “gençliğin korunması” ve “gençliğin spora yönlendirilmesi” hakları konusunda ilgili mevzuat ve literatür doğrultusunda tartışmalar yapılmış, sonra da “gençliğin eğitiminde ders kitaplarının önemi” ve “gençliğin korunması ve spora yönlendirilmesi hakkının eğitiminde ders kitaplarının önemi” konuları ele alınmıştır.

Gençliğin Korunması

Gençlik, çocuklukla erişkinlik arasında yer alan gelişme, ruhsal olgunlaşma ve yaşama hazırlık dönemidir. İnsan hayatının ergenlikle orta yaş arasındaki dönemidir (Türk Dil Kurumu [TDK], 2013). İlk ergenlik belirtileriyle başlayan gençlik dönemi 12-21 yaşlarını kapsamaktadır (Yörükoğlu, 2007). Birleşmiş Milletler’in bir uzmanlık kuruluşu olan UNESCO (Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü) ise 15–24 yaşlarındaki kişileri genç olarak tanımlamaktadır.

Ergenlik döneminin başlangıcından itibaren çocukların düşünme biçimleri yetişkinlerinkine benzerlik göstermeye başlar. Bu dönemde gençlerde soyut düşünme gözlenir. Dolayısıyla toplumun yapısıyla, felsefesiyle ve politik durumuyla yakından ilgilenirler. Kohlberg’in ahlak gelişimi kuramının altıncı aşamasına denk gelen gençlerin, kendi ahlak ilkelerini kendilerinin seçtikleri, adalet, eşitlik ve insan hakları gibi soyut kavramlar üzerinde düşünmeye başladıkları gözlenir (Senemoğlu, 1997).

Kritik bir çağda bulunan gençlerin ekonomik, politik, hukuksal vb. açılardan korunması gerekmektedir. Gençlerin korunmasının en etkili yollarından biri hiç kuşkusuz “hukuksal” korumadır. Türkiye açısından konuya yaklaşıldığında 1982 Anayasası’nın “Sosyal ve Ekonomik Haklar ve Ödevler” bölümünde “Gençlik ve Spor” konusunun düzenlendiği dikkati çekmektedir. Anayasanın 58. maddesinde “Gençliğin Korunması” hakkı ile ilgili, 59. maddesinde “Sporun Geliştirilmesi” hakkı ile ilgili hükümler yer almaktadır. Medeni Kanun’a göre reşit olma 18 yaşın doldurulmasıyla başlar (m. 11). Türkiye’nin de onayladığı Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi’nin ilk maddesine göre de 18 yaşına kadar herkes çocuk sayılır ve Sözleşme çocuk ve genç ayrımı yapmadan 18 yaşın altındaki herkesi korumaktadır. Sözleşme’nin, 28. (3. bendi) ve 33. maddelerinin, gençlerin korunması açısından Anayasa’nın 58. ve 59. maddeleri ile benzer hükümler içerdiği söylenebilir. Çocuk Hakları Sözleşmesi’nin 33. maddesinde yer alan hüküm ile çocukların ve gençlerin uyuşturucu kullanımına karşı korunması konusu düzenlenmiştir. Birleşmiş Milletler Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Uluslararası Sözleşmesi’nin 10. maddesinde de yine gençlerin korunmasında devletin sorumlu olduğuna değinilmiştir.

Aşağıda gençliğin korunması konusu kendi içinde “gençliğin iyi bir vatandaş olarak yetiştirilmesi”, “gençliğin kötü alışkanlıklara karşı korunması” ve “gençliğin suça yönelmekten korunması” olarak üç alt başlık altında incelenmiştir.

Gençliğin İyi Bir Vatandaş Olarak Yetiştirilmesi

Gençlerin eğitiminde temel amaç; öğrenmeyi öğrenen, problem çözme, bilimsel düşünme, ilişkisel düşünme, yaratıcı düşünme ve eleştirel düşünme becerilerini kazanmış, milli ve manevi değerleri koruyan ve bu değerlerin gelişmesine katkıda bulunan bilgi çağı insanını yetiştirmektir (Devlet Planlama Teşkilatı [DPT], 2001). 1973 tarih ve 1739 sayılı Milli Eğitim Temel Kanunu’nda da herkesin iyi bir insan ve iyi bir vatandaş olarak yetiştirilmesi konusu hükme bağlanmıştır (m. 2). Sürekli bir değişim ve gelişim sürecindeki dünyada toplumsal hayatın neredeyse her alanında kendini yenileyen ve geliştiren bilinçli bireylere ihtiyaç duyulmaktadır. İhtiyaç duyulan bu bireylerin, diğer bir ifadeyle farklı koşullara uyum sağlayabilen, araştırmacı, yaratıcı, problem çözebilen, eleştirel düşünebilen ve sorumluluk sahibi bireylerin yetiştirilmesi görevi eğitim sisteminin asıl ünitesi olan okullara düşmektedir. Bu görev ise okullardaki eğitim programının ihtiyaçları karşılayabilecek özellikte olmasını, mevcut koşullar çerçevesinde geliştirilmesini ve okullardaki öğretim süreçlerinin yeniden düzenlenmesini gerekli kılmaktadır (Adıgüzel, 2009). Bu doğrultuda gençlerin eğitiminde yapılması gerekenler şu şekilde sıralanabilir (DPT, 2001; Gençlik ve Spor Bakanlığı [GSB], 2012):

- Eğitim sistemi sınav odaklı olmaktan çok düşünmeyi, araştırmayı, öğrenmeyi, sorgulamayı ve uygulamayı öğreten bir yapıya dönüştürülmelidir.
- Gençlerin öğrenme merakını sürdürmek ve artırmak amacıyla okullarda kullanılan programlarda değişiklikler yapılmalı ve bireysel öğrenme alışkanlıklarının kazandırılması ile eleştirme, düşünme, yaratma yeteneklerinin geliştirilmesine ağırlık verilmelidir.
- Eğitim programları hem bilimsel ve istatistikî verilere dayalı olarak hem de toplumun talep ve ihtiyaçlarını dikkate alarak hazırlanmalıdır.
- Eğitim programları, gençlerin demokrasi ve vatandaşlık bilincinin gelişmesi için temel insan hakları belgelerini kapsayacak şekilde yeniden düzenlenmelidir.
- Türkçenin ve en az bir yabancı dilin doğru ve etkin bir şekilde kullanılması sağlanmalıdır.
- Üstün yetenekli gençlere yönelik eğitim ve destek imkânları artırılmalıdır.

Gençleri terörden korumak üzere, ailelerde ve eğitim ortamlarında önlemlerin alınması ve bu bağlamda ders kitaplarında bir takım iletilere yer verilmesi önem taşımaktadır. Örneğin Alkan'a (2002) göre ailede, okulda ve toplumda gençler yetişkin olarak görülmeli ve kendine yetebilen bireyler olarak yetiştirilmelidir. Özellikle lise müdürleri, müdür yardımcıları ve rehber öğretmenler, veliler ve öğrenciler terör örgütlerinin eleman kazanma yöntemleri konusunda düzenli aralıklarla eğitilmelidir. Gençliğin boş zamanlarını değerlendirebileceği kültür merkezleri, spor tesisleri, kütüphaneler ve gençlik kamplarının sayısı artırılmalıdır.

Gençliğin Kötü Alışkanlıklara (Alkol, Uyuşturucu ve Kumar) Karşı Korunması

Bireylere sarhoşluk vererek biyolojik ve ruhsal sağlığı bozan alkol, tütün, kokain, eroin ve uyuşturucu ilaçlara madde denilmektedir. Madde bağımlılığı ise bireyin fizyolojik ve psikolojik açıdan bir maddeye bağımlı kalarak o maddeyi sürekli kullanması olarak ifade edilmektedir. Ancak madde bağımlılığı tanısının konulması için bireyin maddeyi sık sık kullanması, o madde kullanımını bıraktığında veya azalttığında bireyde kaygı, huzursuzluk, titreme gibi bazı durumların gözlenmesi ve o maddenin tekrar kullanımıyla bu durumların ortadan kalkması gerekmektedir (Başkurt, 2003).

Gençler arasında (sigaradan sonra) yaygınlıkla kullanılan madde alkoldür. Biyolojik ve ruhsal sağlık açısından oldukça zararlı olan alkol, dayanıksız ve güçsüz kişilik yapılarına sahip bireyler, özelliklede gençler tarafından kullanılmaktadır. Alkole başlamanın ve kullanmanın bireysel ve ailevi nedenlerinin dışında düğün, eğlence, bazı gün ve gecelerin kutlanması gibi sosyal nedenleri de bulunmaktadır. Sosyal tüketicilik olarak da nitelendirilen bu durumlar bazı gençler için alkol bağımlılığının ilk adımını oluşturmaktadır (Başkurt, 2003).

Uyuşturucu maddeler özellikleri nedeni ile merkezi sinir sisteminde bir uyuşukluk meydana getiren, çok kuvvetli ağrı giderici özellikleri olan; bireylerde hem biyolojik hem de ruhsal açıdan bağımlılık yaratarak onlara zarar veren hatta ölümle sonuçlanmaya neden olan maddelerdir. Bireyde uyuşturucu maddelere bağımlılık oluşuktan sonra bu maddelerin eksikliğine bağlı olarak yoksunluk olarak nitelendirilen kriz durumlarının görülmesi olasıdır. Ayrıca bu maddeler bireyde bedensel, ruhsal ve sosyal yıkım meydana getirmesinin yanında bireyin iradesini kontrol dışı bırakarak onu sürekli ve gittikçe artan dozlardan almaya zorlamaktadır (Kerimoğlu, 1987). Uyuşturucu maddelerin keyif ve neşe vermesi, uyum sağlamada zorlanılan gerçek yaşamdan ve sorunlardan uzaklaştırması gibi durumlar bu maddelerin sürekli aranılan ve istenilen maddeler olmasına neden olmaktadır. Sevgi, güven ve kendini gerçekleştirme ihtiyaçlarına doyum bulamayan gençler uyuşturucu maddelerini kullanarak doyuma ulaştıklarını ve çok güçlü olduklarını hissetmektedirler. Toplumsal düzensizlik ve çözülme, kültürel yoksunluk gibi nedenler ise gençlerin uyuşturucu maddelere olan bağımlılığını artırmaktadır (Uluotku, 1987). Ayrıca televizyonda yayınlanan programlarda uyuşturucu kullanımının teşhir edilerek özendirilmesi, başıboşluk ve tatminsizlik, arkadaş çevresi, ruhsal boşluk, aile problemleri ve uyuşturucu satıcılarının ticari çıkarları da gençlerde ortaya çıkan uyuşturucu madde bağımlılığın diğer nedenleri olarak görülmektedir. Gençlerin madde bağımlılığından korunması için ilköğretim ve ortaöğretimde başta sağlık dersleri olmak üzere tüm dersler kapsamında sigara, alkol ve uyuşturucunun insan bedeninde yarattığı zararlar, görsel sunumlar aracılığıyla dikkat çekici bir şekilde ortaya konmalıdır, öğretmenlerin ve yöneticilerin gençlere kötü örnek olması ve özentisi oluşturmaması önlenmelidir (Soysaldı, 2007).

Gençlerin korunması gereken diğer bir kötü alışkanlık ise kumardır. TDK'ya (2013) göre kumar, ortaya para konularak oynanan talih oyunudur. Alkol ve uyuşturucu bağımlılığı gibi kumar bağımlılığı da, bağımlı kişinin kumar oynamadan duramaması, kendini frenleyememesi demektir. Kumar, kumara alışmış bir kişi için durdurulması güç bir davranıştır. Kumarbaz kişi, kumar ile kendisine heyecan ve macera aramakta, diğer insanlarla rekabete girmekte ve gerçek yaşamda gerçekleştirmediği saldırganlığı oynadığı oyunlarla karşısındakine yöneltmektedir. Kumarbaz kişi oynadığı oyunu kaybetme ve yenilgi durumlarında ise kendine yönelik bir saldırganlık sergilemektedir (Kasatura, 1998).

Arada, sırada başlayan zamanla alışkanlık haline dönüşen ve gittikçe artan kayıplara yol açan bir alışkanlık olan kumarın en önemli nedeni, riskin ortaya çıkardığı acılı; ancak keyif veren heyecanı yaşama isteğidir (Büyükkaragöz, 1993). Dolayısıyla heyecan arayışı içerisinde olan gençlerin ergenlik dönemlerinde kumara alışmaları ve bu alışkanlığı hayatları boyunca sürdürmeleri olasıdır. Gençlerin kumardan korunmaları için aileye ve devlete düşen birtakım görevler vardır. Öncelikle anne ve babalar çocuklarıyla ilgilenmeli ve onlara iyi bir eğitim vermelidirler. Bu amaçla da aileler gençleri, hayat başarısının ancak çalışmakla elde edilebileceği görüşüne inandırmalıdır. Milli Eğitim Bakanlığı başta olmak üzere ilgili kuruluşlar şans oyunları konusunda gençliği bilinçlendirmelidirler. Bu doğrultuda şans oyunları hakkında yazılı ve görsel basın aracılığıyla, gençliğe özgü bilinçlendirme programları yapılmalıdır. Ayrıca yetkili organlar tarafından gençlerin vakit geçirdiği oyun salonları düzenli olarak denetlenmelidir (Kasatura, 1998).

Gençliğin Suça Yönelmekten Korunması

Gençlerin korunması ve uzak tutulması gereken diğer bir durum suça yönelmedir. Gencin yapısı, özellikleri, aile yapısı, yaşadığı toplumsal ortam ve yaşam koşulları gibi etkenler genci suça yönelten temel nedenlerdir (Yörükoğlu, 2007). Gençlerin suça yönelmesinin engellenmesi için şu önlemler alınmalıdır (GSB, 2012; Köknel, 2001):

- Gençlerin suça yönelme ve suç işlemlerinde etkili olabilecek kitle iletişim araçları özellikle sosyal paylaşım siteleri denetlenmelidir.
- Genç suçluluğunda etkili sosyal mekânlar iyileştirilmelidir.
- Suç potansiyeli yüksek gençler belirlenerek ihtiyaçlar doğrultusunda bu gençlere psikolojik ve sosyal açıdan destek verilmelidir.
- Gençlerin sportif, kültürel ve sosyal etkinliklere olan ilgileri artırılmalıdır.
- Ailede, okulda veya sokakta suça eğilim gösteren gençlerin taranarak erkenden belirlenmesi ve saptanan bozuklukların gözlemlenerek tedavi edilmesi için bakım merkezleri ve klinikler kurulmalıdır.
- Aileleri ve öğretmenleri gençlerin ruh sağlığı konusunda bilgilendirmek için yaygın eğitimden yararlanılmalıdır.

Okulların suç davranışı önlemede önemli rolleri vardır. Çocukların gelişim yılları boyunca okula devamları sağlanarak, toplumsallaşmalarına katkıda bulunarak ve onları üretken vatandaşlar olarak yetiştirerek suçluluğun önlenmesinde önemli adımlar atılabilmektedir (Karaman Kepenekci ve Özcan, 2000). Gottfredson'a göre (1997, Akt. Karaman Kepenekci ve Özcan, 2000) okullarda suçun önlenmesi için yapılması gerekenler şöyle özetlenebilir:

- Okul ve sınıf havası iyileştirilmeli diğer bir ifadeyle okulda çalışanlarla öğrenciler arasında olumlu iletişim ağı oluşturulmalıdır.
- Okulda çalışanların, öğrencilerin ve ailelerin yer aldığı takımlar oluşturularak okulda yaşanan sorunlar belirlemeli ve bu sorunlara yönelik çözümler geliştirilmelidir.
- Okulda uyulması gereken kurallar açık bir şekilde ortaya konmalı ve bu kurallar herkes için geçerli olmalıdır.
- Öğrenci ve öğretmen arasında sıcak, saygılı ve çift yönlü bir iletişim olmalıdır.
- Suça neden olabilecek stres, şiddet, uyuşturucu gibi çeşitli konularla ilgili yönergeler hazırlanmalıdır.
- Öğrencilerin olumsuz davranışları için davranışsal ve bilişsel yöntemler aracılığıyla davranış değiştirme çalışmaları yapılmalıdır.
- Sorunlu öğrenciler için bireysel rehberlik hizmetleri verilmelidir.
- Öğrenciler için bireysel gelişmeyi, dinlenmeyi ve eğlenmeyi sağlayan etkinlikler sunulmalıdır.

Alınan tüm önlemlere rağmen gençlerde suç olarak nitelendirilen davranışlar görülürse suçun nedenleri iyice analiz edilmeli ve genç ruhsal açıdan tedavi edilerek yeniden topluma kazandırılmalıdır (Köknel, 2001).

Gençliğin Spora Yönlendirilmesi

İnsanlık tarihinin başlangıcına dek uzanan bir geçmişe sahip olan spor, toplumsal hayatın vazgeçilmez bir olgusudur. Bir başka deyişe spor, toplumların göz ardı edemeyeceği ve engelleyemeyeceği evrensel bir etkinliktir (Sunay, 2003). Spor fiziksel olmasının yanı sıra psikolojik ve sosyal açılardan da etkili bir etkinliktir. Bu nedenle de günümüzde tüm toplumların sporla uğraşmaları tercihten çok zorunluluk haline gelmiştir (Arslan, Ayan ve Yaman, 2004).

Sporun geliştirilmesi ve gençlerin spora yönlendirilmesi için yapılması gerekenler şöyle özetlenebilir (GSB, 2012):

- Okul öncesinden ortaöğretime kadar tüm eğitim öğretim basamaklarında yer alan beden eğitimi ve spor dersleri yeni sisteme göre yeniden düzenlenmelidir.
- Okul öncesinden ortaöğretime kadar tüm eğitim öğretim basamaklarında yer alan beden eğitimi ve spor dersleri amaçlara uygun olarak işlenmelidir.
- Gençleri spor alanlarında eğitecek ve yetiştirecek uzman ve nitelikli elemanlar yetiştirilmelidir.
- Yetenekli gençler belirlenmeli ve bu gençler uluslar arası alanda başarılı olacak şekilde yetiştirilmeli ve desteklenmelidir.
- Amatör spor alanlarına destek verilmelidir.
- Şiddet içerikli ve etik dışı davranışlar engellenmelidir.
- Okul yönetimleri ve aileler, fiziksel etkinliklerin gençlerin fiziksel, psiko-sosyal ve zihinsel gelişimlerine olan katkısı konusunda bilgilendirilmelidir.
- Eğitim kurumları spor tesisleri açısından yeterli hale getirilmelidir.
- Eğitimine devam ederken ulusal ve uluslararası alanda başarı gösteren gençlere burs imkânı sağlanmalıdır.

- İlk ve ortaöğretimde akademik kursların yanında spor dallarıyla ilgili kurslar düzenlenmelidir.
- Beden eğitimi dersinin yanında gençlerin seçtikleri en az bir spor dalında eğitim almaları sağlanmalıdır.

Gençliğin madde bağımlılığından uzak tutulması ve suça yönelmesinin engellenmesi diğer bir ifadeyle gençliğin kötü alışkanlıklardan uzak tutularak korunması için onları spora yönlendirmenin etkili bir yol olabileceği söylenebilir. Bu yolun tercih edilmesiyle, hem gençlerin biyolojik ve ruhsal sağlığının korunması için gerekli tedbirlerin kolayca alınabileceği hem de gençlerin spora olan ilgisinin artırılarak sporun geliştirilmesine katkıda bulunulabileceği ileri sürülebilir.

Gençliğin Eğitiminde Ders Kitaplarının Önemi

Gençliğin korunması için önleyici tedbirlerin okul çağlarında alınmasının daha etkili olabileceği ifade edilebilir. Örneğin ilköğretim öğrencilerinin alkol ve madde kullanımına ilişkin dokuz ilde yapılan bir araştırmaya göre bu öğrencilerin yaşamları boyunca en az bir kez alkol kullananların oranı %15,4, uyuşturucu madde kullananların oranı ise %1,7'dir (Ögel, Çorapçıoğlu, Sır, Tamar, Tot, Doğan, Uğuz, Bilici, Tamar ve Liman, 2004). Spor yapma alışkanlığının da kişilere kazandırılması gerekir. Gençlerin küçük yaşlardan itibaren ruh ve beden sağlığına önem verilerek spora teşvik edilmesinin, hem onların ileride sağlıklı bir gençlik yaşamaları açısından hem de sporun kitlelere yayılarak gelişmesi açısından önemli olduğu ileri sürülebilir.

Tüm tür ve düzeylerde öğrenim gören ve özellikle gençliğe geçiş döneminde bulunan öğrencilerin anayasa ile güvence altına alınan başta “gençliğin korunması” ve “sporun geliştirilmesi” hakları olmak üzere tüm hakları konusunda bilinçlenmesi ise bu alanda verilecek bir eğitim ile gerçekleşir. Öğrencilerin eğitiminde ders kitapları temel araçlardan biridir. Ders kitabı, öğretimde öğretmenin gücünü daha iyi kullanmasına, öğretmek istediklerini daha sistematik bir biçimde vermesine, öğrencinin de öğretmenin anlattıklarını, istediği zaman ve yerde, istediği hızda yinelemesine olanak veren temel gereçtir. Bir dersin öğretimiyle ilişkili olarak hazırlanan ya da seçilen, belirli ölçütlere göre incelendikten sonra belli bir okul, sınıf ve ders için öğretmen ve öğrencilere temel kaynak olarak salık verilen kitaptır. Ders kitaplarının biçim, içerik ve yöntem bakımlarından çağın gereklerini (Garner vd., 1986; Oğuzkan, 1993; Aycan vd., 2001; Ceyhan ve Yiğit, 2004) ve dersin kazanımlarını karşılayıp karşılamadığını belirlemek üzere her zaman gözden geçirilerek yenilenmesinde yarar bulunmaktadır (Giannangelo ve Kaplan, 1992).

Günümüzde ders kitabı teknolojik gelişmelerin de etkisiyle, öğretimin tek aracı olma özelliğini yitirmiş olmakla birlikte hala ilk ve en önemli ders aracı olma özelliğini korumaktadır (Coşkun, 1996). UNESCO tarafından yürütülen bir projeye göre ise ders kitapları öğretmenler için programı uygulamadaki en önemli yardımcı araçlar olarak görülmüştür (UNESCO, 2007). Bugün, bilgiye ulaşma kaynakları büyük ölçüde farklılaşmakla birlikte ders kitapları düşünce biçimlerinin, zihniyetlerin oluşumunda hala önemli bir rol oynamaktadır.

Gençliğin Korunması ve Spora Yönlendirilmesi Hakkının Eğitiminde Ders Kitaplarının Önemi

Power ve Allison'a (2000) göre ders kitapları öğrencilerin kişilik gelişimine olduğu kadar onların haklarını ve özgürlüklerini bilmeyi sağlamaya da hizmet etmelidir. Çünkü öğrencilerin iyi bir vatandaş olarak yetiştirilmesinde ders kitapları önemli bir yere sahiptir. Bu bakış açısıyla, Collado ve Atxurra (2006) tarafından yapılan bir araştırmada İspanya'daki ilkokullarda okutulan Sosyal Bilgiler, Fen Bilgisi ve Teknoloji ders kitaplarında Avrupa ve İspanya Eğitim Reformu Çerçevesinde demokratik vatandaşlık eğitimiyle (sorumluluk alma, katılım gösterme ve çatışma çözme ve insan hakları) ilgili konuların nasıl ele alındığı incelenmiştir. Araştırmada bu kitaplarda demokratik vatandaşlık konusunun yetersiz ve düzensiz/dengesiz şekilde ele alındığı, bazı durumlarda ise demokratik vatandaşlık konusuna hiç değinilmediği sonuçlarına ulaşılmıştır. Karaman Kepenekci (2003) tarafından yapılan bir araştırmada ise ilköğretim kurumlarında insan hakları ve sorumluluk eğitimi açısından mevcut durumun ortaya konması amaçlanmıştır. Bu doğrultuda, ilköğretim okullarında okutulan Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Ders Kitapları incelenmiştir. İnceleme sonucunda, ders kitaplarında genel olarak insan hakları konusuna, sorumluluk konusundan daha fazla yer verildiği, ancak küçük sınıflarda sorumluluk eğitiminin, büyük sınıflarda ise insan hakları eğitiminin yoğunluk taşıdığı ortaya konmuştur. Karaman Kepenekci (2007) tarafından; ilköğretim 1., 2. ve 3. sınıf Hayat Bilgisi ve 4. ve 5. sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarında çocuğun kitle iletişim araçları yoluyla bilgi edinme hakkı ile zararlı yayınlara karşı korunma hakkına ne düzeyde yer verildiğini ortaya koyma amacıyla yapılan bir başka araştırmada ise, ders kitaplarının tümünde çocuğun kitle iletişim araçlarıyla bilgi edinme hakkı konusuna çocuğun zararlı yayınlardan korunma hakkı konusundan daha fazla yer verildiği sonucuna ulaşılmıştır.

Aslan ve Karaman Kepenekci (2008) tarafından Türkiye ve Fransa'daki ana dili ders kitaplarında (Türkçe ve Fransızca) insan hakları konusuna ne düzeyde yer verildiğini belirlemek amacıyla yapılan araştırmada, Türkçe ders kitaplarında insan hakları konularına Fransızca ders kitaplarından daha fazla yer verildiği ve her iki ülkenin ders kitaplarında en çok “hak”; en az “adalet” konusu ile ilgili anlatımların yer aldığı ortaya çıkmıştır. Nayır ve Karaman Kepenekci (2011) tarafından ilköğretimdeki tüm Türkçe ders kitaplarında çocukların katılım haklarını

ortaya koymak üzere yapılan araştırmada da incelenen ders kitaplarında katılım hakkı ile ilgili ifadelere sadece ilköğretim 1. - 6. sınıf düzeyinde ve sınırlı bir şekilde yer verildiği ortaya çıkmıştır. Karaman Kepenekci ve Ökdem tarafından ilköğretim Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler ders kitaplarında tüketici hakları konusuna yer verilme düzeyini ortaya koymak amacıyla yapılan diğer bir araştırmada ise, tüketici hakları ile ilgili konularının en fazla Hayat Bilgisi ders kitaplarında yer aldığı sonucuna ulaşılmıştır.

Yukarıda da açıklandığı gibi ders kitaplarının öğrencilerin tüm hak ve özgürlükleri yanında “gençliğin korunması” ve “spora yönlendirilmesi” hakları konusunda da bilinçlenmesini sağlamaya elverişli olması gerektiği ileri sürülebilir. Özellikle Türkçe, Sosyal Bilgiler, Fen-Teknoloji, Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi gibi dersler kapsamında çocukların ve gençlerin haklarına ve özgürlüklerine ne düzeyde yer verildiğinin araştırılmasına ve bu alanla ilgili bilgi ve deneyimin artırılmasına gereklilik vardır.

Gençlik çağına geçiş döneminde olan ortaokul öğrencilerinin gelecekte kendilerini bekleyen tehlikelere (alkol, uyuşturucu, kumar, suça yönelme) karşı eğitilmesinin önemi büyüktür. Ancak ortaokul ders kitaplarının öğrencileri “gençliğin korunması” ve “spora yönlendirilmesi” haklarıyla ilgili eğitme konusunda yeterliği sorunu bugüne kadar hiçbir araştırmaya konu edilmemiştir. Diğer bir deyişle, yapılan incelemeler sonucunda, ders kitaplarında temel hak ve özgürlüklerden olan “gençliğin korunması ve spora yönlendirilmesi hakkı” ile ilgili yurt içinde ve yurt dışında yapılmış herhangi bir araştırmaya rastlanmamıştır.

Bu çalışmada Milli Eğitim Bakanlığı tarafından 2013-2014 Eğitim-Öğretim Yılında okutulmak üzere basılarak ortaokullara dağıtılan 5., 6., 7. ve 8. sınıf Türkçe, Sosyal Bilgiler, Fen ve Teknoloji, Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi kitaplarında “gençliğin korunması” ve “sporun geliştirilmesi” hakları konusuna ne düzeyde yer verildiğini ortaya koymak amaçlanmaktadır.

YÖNTEM

Çalışmada nitel araştırma yöntemi tercih edilmiştir. Nitel araştırma; “araştırmacıların araştırılacak konu ya da konuları doğal ortamda incelemeleri, araştırılan insanların getirmiş oldukları anlamlar açısından olguyu anlamlaştırma ve yorumlama çabası içerisinde olmaları” şeklinde ifade edilebilir (Denzin ve Lincoln, 1998; Akt: Ekiz, 2003, 27). Çalışmada araştırma deseni olarak ise nitel araştırma desenlerinden fenomoloji (olgubilim) deseni kullanılmıştır. Fenomoloji, birden fazla bireyin belirli bir sosyal olayı veya olguları nasıl algıladıklarını ve anlamlandırdıklarını ortaya koymak için kullanılan bir araştırma desendir (Işikoğlu, 2005).

Gençliğin başlangıcı olan döneme denk gelen ortaokulların 5., 6., 7. ve 8. sınıflarında okutulan ve yazılı metinler/sözel bilgiler içeren Türkçe, Sosyal Bilgiler-8. Sınıflar için İnkılap Tarihi, Fen-Teknoloji, Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi öğrenci ders kitapları araştırmanın kapsamına alınmıştır. Belirtilen ders kitaplarının tüm üniteleri 1982 Anayasası'nın 58. ve 59. maddelerinde yer alan “gençliğin korunması” ve “sporun geliştirilmesi” hakları bağlamında içerik analizi yöntemiyle incelenmiştir. Bu doğrultuda araştırmada kategoriler “gençliğin korunması” ve “gençliğin spora yönlendirilmesi” hakları olarak belirlenmiştir. “Gençliğin Korunması” kategorisi tek başına değerlendirilemeyecek kadar kapsamlı olduğu için bu kategori de yine Anayasa'nın 58. maddesi referans olarak alınarak tündengelim yöntemiyle “Gençliğin İyi Bir Vatandaş Olarak Yetiştirilmesi”, “Gençliğin Kötü Alışkanlıklara Karşı Korunması” ve “Gençliğin Suça Yönelmekten Korunması” olarak üç alt kategoriye ayrılmıştır. Çalışmada bu kategoriler ve alt kategoriler şu şekilde tanımlanmıştır:

1.Gençliğin Korunması: Gençliğin iyi bir vatandaş olarak yetiştirilmesi, kötü alışkanlıklara karşı ve suça yönelmekten korunmasıdır.

• Gençliğin İyi Bir Vatandaş Olarak Yetiştirilmesi: Gençlerin bilimsel bilgiler ışığında ve bölücü fikirlere karşı durabilecek biçimde, bilinçli bir vatandaş olarak yetişmesidir.

• Gençliğin Kötü Alışkanlıklara Karşı Korunması: Gençliğin alkol, uyuşturucu ve kumardan korunmasıdır.

• Gençliğin Suça Yönelmekten Korunması: Gençliğin suça ve her türlü şiddete yönelmelerinin engellenmesi için gerekli tedbirlerin alınmasıdır.

2.Gençliğin Spora Yönlendirilmesi: Gençliğin beden ve ruh sağlığının geliştirilmesi amacıyla spora ve oyuana yönlendirilmesidir.

Çalışmada öncelikle ortaokulların 5., 6., 7. ve 8. sınıflarında okutulan tüm Türkçe, Sosyal Bilgiler, Fen-Teknoloji, Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi öğrenci ders kitapları (toplam 16 ders kitabı) edinilmiş ve kitaplardaki tüm sözcük ve anlatımlar araştırmacılar tarafından analiz edilmek üzere okunmuştur. İçerik analizi için bağlam birimi olarak cümle seçilmiş ve alt kategorilerin her bir cümlede ne sıklıkla geçtiği saptanmıştır. Sayma işlemi yapılırken hem açık içerik hem de gizli içerik göz önüne alınmıştır. Daha açık bir deyişle, her bir cümle içindeki, alt kategorilere karşılık gelen sözcükler, belirtilen alt kategorileri açıklayan ifadeler ya da doğrudan anlamı veren cümleler sayılmıştır. Cümledeki her bir konunun ağırlığı bir puan olarak değerlendirilmiştir. Kategorileri oluşturma, tanımlama ve kodlama işlemi araştırmacılar tarafından yapılmıştır.

Çalışmanın güvenilirliğini sağlamak için rastlantısal olarak seçilen bir ders kitabındaki (DKAB8) alt kategoriler araştırmacılar tarafından farklı zamanlarda tekrar kodlanmıştır. Her iki kitaba ilişkin farklı kodlama

sonuçları karşılaştırıldığında, araştırmacılar arasında ortalama %92.25'lik bir görüş birliğine ulaşıldığı saptanmıştır. Araştırmanın güvenilirliği için kodlayanlar arasında en az %70'lik bir görüş birliği gereklidir (Hall ve Van Houten, 1983). Bu çalışmada bu rakamın üstüne çıkıldığı için ders kitaplarındaki kategorilerin güvenilir bir şekilde ölçüldüğü sonucuna varılmıştır.

Çalışmanın geçerliğini sağlamak için ise analiz uygulanan kitaplardan örneklem alınmamış tüm kitaplar hiçbir bölüm çıkarılmadan (içindekiler, kaynakça ve sözlük kısımları hariç) incelemeye alınmıştır. Böylece geçerliğin ön koşulu olan ölçme aracının ölçmesi gereken özelliği gerçekten ölçtüğü ve çalışmanın geçerliğinin sağlandığı sonucuna varılmıştır. Verilerin analizinde frekans, yüzde ve yoğunluk puanı (YP) kullanılmıştır. Kategori yoğunluk puanı= Kategori frekansı / Yaklaşık toplam sözcük sayısı formülüne göre elde edilmiştir. Her kitabın başından, ortasından ve sonundan rastgele seçilen üç sayfadaki ortalama sözcük sayısı, sayfa sayısı ile çarpılarak her kitaptaki yaklaşık toplam sözcük sayısına ulaşılmıştır. Yoğunluk puanları hesaplanırken çıkan sayıların çok küçük olması ve küçük sayılarla çalışmanın yorumlamada güçlük çıkarması nedeniyle tüm kategorilere ait yoğunluk puanları 1000 ile çarpılmıştır. Böylece değerlendirmede ve puanların anlaşılmasında kolaylık sağlanmıştır. Elde edilen istatistiksel çözümlerle veriler yorumlanmıştır.

BULGULAR

Bu bölümde 5., 6., 7. ve 8. sınıf Türkçe (T), Sosyal Bilgiler (SB), Fen ve Teknoloji (FT), Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi (DKAB) kitaplarında “gençliğin korunması” (“gençliğin iyi bir vatandaş olarak yetiştirilmesi”, “gençliğin kötü alışkanlıklara karşı korunması”, “gençliğin suça yönelmekten korunması”) ve “gençliğin spora yönlendirilmesi” kategorilerine ne düzeyde yer verildiği tartışılmıştır. Hemen belirtmek gerekir ki 5., 6. ve 7. sınıflarda Sosyal Bilgiler olarak okutulan ders, 8. Sınıfta TC İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük adı altında verilmeye başlanmıştır. Bu yüzden 8. sınıf için belirtilen TC İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük ders kitabı incelenmiştir.

Tüm ders kitaplarında toplam yoğunluk puanları açısından bakıldığında “gençliğin korunması”(45.09) hakkına, “gençliğin spora yönlendirilmesi” (2.3) hakkından çok fazla yer verildiği dikkati çekmektedir (Tablo 1). Yine yoğunluk puanları açısından tüm kategorilerin toplamına bakıldığında hem “gençliğin korunması” hakkına hem de “gençliğin spora yönlendirilmesi” hakkına en fazla Sosyal Bilgiler (32.04) ders kitaplarında yer verildiği görülmektedir. Bu kitabı sırasıyla Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi (11.02) Türkçe (3.28) ve Fen ve Teknoloji (1.02) izlemiştir (Tablo 1).

Tablo 1.

Ders Kitaplarındaki Tüm Kategorilerin Frekans (f) ve Yoğunluk Puanına (YP) Göre Dağılımı

KATEGORİLER		DERS KİTAPLARI				TOPLAM
		Sosyal Bilgiler	Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi	Türkçe	Fen Teknoloji	
Gençliğin Korunması	f	1405	303	73	31	1812
	YP	30.73	11.01	2.82	0.53	45.09
Gençliğin Spora Yönlendirilmesi	f	54	1	10	28	93
	YP	1.31	0.04	0.46	0.49	2.3
TOPLAM	f	1459	304	83	59	1905
	YP	32.04	11.05	3.28	1.02	47.39

Ders Kitaplarında Gençliğin Korunması ve Sporun Geliştirilmesi Hakları

Türkçe ders kitaplarında “gençliğin korunması” ve “sporun geliştirilmesi” kategorilerinin alt kategorilere göre dağılımı Tablo 2’de verilmiştir.

Tablo 2.

Türkçe (T) Ders Kitaplarındaki Tüm Kategorilerin ve Alt Kategorilerin Frekans (f), Yüzde (%) ve Yoğunluk Puanına (YP) Göre Dağılımı

Türkçe Ders Kitaplarında Geçen Toplam Yaklaşık Sözcük Sayısı: T5: 20888; T6: 23632; T7: 23200; T8: 21625.

Gençliğin korunması kategorisine ait tüm alt kategorilerin toplam yoğunluk puanları karşılaştırıldığında, Türkçe ders kitapları arasında gençliğin korunması hakkına en fazla 6. sınıf Türkçe (1.06) ders kitabında yer verildiği görülmektedir. Bunu yakın bir yoğunluk puanıyla Türkçe-7 (0.91) ders kitabı izlemiştir. Daha sonra sırasıyla Türkçe-5 (0.85) ve Türkçe-8 (0.0005) ders kitaplarında gençliğin korunması hakkına yer verildiği ortaya çıkmıştır (Tablo 2).

KATEGORİLER		TÜRKÇE DERS KİTAPLARI					
		T5	T6	T7	T8	TOPLAM	
1. GENÇLİĞİN KORUNMASI	f	17	25	21	10	73	
	%	100	100	100	100	100	
	YP	0.85	1.06	0.91	0.0005	2.82	
<i>Alt Kategoriler</i>	Gençliğin İyi Bir Vatandaş Olarak Yetiştirilmesi	f	17	25	21	10	73
		%	100	100	100	100	100
		YP	0.85	1.06	0.91	0.0005	2.82
	Gençliğin Kötü Alışkanlıklara Karşı Korunması	f	0	0	0	0	0
		%	0	0	0	0	0
		YP	0	0	0	0	0
	Gençliğin Suça Yönelmekten Korunması	f	0	0	0	0	0
		%	0	0	0	0	0
		YP	0	0	0	0	0
2. GENÇLİĞİN SPORA YÖNLENDİRİLMESİ	f	3	2	2	3	10	
	%	100	100	100	100	100	
	YP	0.15	0.09	0.09	0.14	0.46	
TOPLAM	f	20	27	23	13	83	
	%	100	100	100	100	100	
	YP	1.00	1.15	1.00	0.1405	3.28	

Yine yoğunluk puanları açısından değerlendirildiğinde gençliğin iyi bir vatandaş olarak yetiştirilmesi alt kategorisine en fazla 6. sınıf Türkçe (1.06) ders kitabında yer verildiği ortaya çıkmıştır. Bunu yakın bir yoğunluk puanıyla Türkçe-7 (0.91) ders kitabı izlemiştir. Daha sonra sırasıyla Türkçe-5 (0.85) ve Türkçe-8 (0.0005) ders kitaplarında gençliğin iyi bir vatandaş olarak yetiştirilmesi alt kategorisine yer verildiği görülmektedir. Türkçe ders kitaplarında “gençliğin kötü alışkanlıklara karşı korunması” ve “gençliğin suça yönelmekten korunması” alt kategorilerine hiç yer verilmediği dikkati çekmektedir (Tablo 2).

Gençliğin spora yönlendirilmesi kategorisine ait yoğunluk puanları karşılaştırıldığında Türkçe ders kitapları arasında bu kategoriye ilişkin anlatımlara en fazla 5. sınıf Türkçe (0.15) ders kitabında yer verildiği görülmektedir. Bunu yakın bir yoğunluk puanıyla Türkçe-8 (0.14) ders kitabı izlemiştir. Türkçe-6 (0.09) ve Türkçe-7(0.09) ders kitaplarında ise eşit oranda gençliğin spora yönlendirilmesi kategorisine yer verildiği görülmektedir (Tablo 2).

Gençliğin korunması ve gençliğin spora yönlendirilmesi kategorilerinin yoğunluk puanları karşılaştırıldığında, Türkçe ders kitaplarında gençliğin korunması (2.82) kategorisine, gençliğin spora yönlendirilmesi (0.46) kategorisinden daha fazla yer verildiği ortaya çıkmıştır (Tablo 2). Bu iki kategori birlikte değerlendirilip toplam yoğunluk puanları karşılaştırıldığında ise gençliğin korunması ve gençliğin spora yönlendirilmesi haklarına en fazla 6. sınıf Türkçe (1.15) ders kitabında yer verildiği görülmektedir. Bunu yakın bir yoğunluk puanıyla Türkçe-5 (1.00) ve Türkçe-7 (1.00) ders kitapları izlemiştir. 8. Sınıf Türkçe (0.1405) ders kitabında ise gençliğin korunması ve spora yönlendirilmesi haklarına en az oranda yer verdiği görülmektedir (Tablo 2).

“Gençliğin korunması” kategorisinin alt kategorilerine ve “gençliğin spora yönlendirilmesi” kategorisine ilişkin Türkçe ders kitaplarında geçen örnek cümleler aşağıda verilmiştir:

Gençliğin İyi Bir Vatandaş Olarak Yetiştirilmesine İlişkin Örnekler:

- Aziz yurdumuzu hep yüceltelim. (T5, s. 34)
- Vatandaşın en büyük hakkı seçim ve en büyük ödevi de askerliktir. (T6, s. 35)
- İlim ve fennin dışında yol gösterici aramak gaflettir, cahilliktir, doğru yoldan sapmaktır. (T7, s. 36)
- Akılcılığın, bilimin ve eğitimin önemini kavrayalım ve böylece uluslararası arenada hak ettiğimiz yere gelelim. (T8, s. 45)
- Atatürk’ün düşüncelerinin pek çoğunu kapsayan milliyetçilik, cumhuriyetçilik, devletçilik, laiklik, halkçılık ve inkılâpçılık ilkelerini çok iyi anlamalı ve bu ilkelerin ışığında ülkemizi ileri ülkeler seviyesine çıkarma hedefinde olmalıyız. (T7, s. 35)

Gençliğin Spora Yönlendirilmesine İlişkin Örnekler:

- Ata binmek ve yüzmek onun özel hobileri arasında yer alırdı. (T6, s. 31)
- Ata sporumuz güreşi çok severdi. (T6, s. 31)
- Komşu çocuklarıyla oyunlar oynardık. (T7, s. 121)
- Oyun oynamayı seven aktif bir çocuktum. (T8, s. 114)
- Çocuklar oyuna doymuyordu. (T5, s. 81)

Tablo 3.

Sosyal Bilgiler (SB) / İnkılâp Tarihi (IT) Ders Kitaplarındaki Tüm Kategorilerin ve Alt Kategorilerin Frekans (f), Yüzde (%) ve Yoğunluk Puanına (YP) Göre Dağılımı

KATEGORİLER		SOSYAL BİLGİLER DERS KİTAPLARI					
		SB5	SB6	SB7	SB8 TC İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük	TOPLAM	
1. GENÇLİĞİN KORUNMASI		f	254	372	287	492	1405
		%	100	100	100	100	100
		YP	6.90	7.52	8.47	7.84	30.73
Alt Kategoriler	Gençliğin İyi Bir Vatandaş Olarak Yetiştirilmesi	f	238	355	284	492	1369
		%	93.7	95.43	98.95	100	97.44
		YP	6.46	7.18	8.38	7.84	29.86
	Gençliğin Kötü Alışkanlıklara Karşı Korunması	f	0	0	0	0	0
		%	0	0	0	0	0
		YP	0	0	0	0	0
	Gençliğin Suça Yönelmekten Korunması	f	16	17	3	0	36
		%	6.3	4.57	1.05	0	2.56
		YP	0.44	0.34	0.09	0	0.87
2. GENÇLİĞİN SPORA YÖNLENDİRİLMESİ		f	32	5	5	12	54
		%	100	100	100	100	100
		YP	0.87	0.10	0.15	0.19	1.31
TOPLAM		f	286	377	392	504	1459
		%	100	100	100	100	100
		YP	7.77	7.62	8.62	8.03	32.04

Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarında Geçen Toplam Yaklaşık Sözcük Sayısı: SB5: 36808; SB6: 49478; SB7: 33908; SB8 (İnkılâp Tarihi): 62727.

Gençliğin korunması kategorisine ait tüm alt kategorilerin toplam yoğunluk puanları karşılaştırıldığında, Sosyal Bilgiler ders kitapları arasında gençliğin korunması hakkına en fazla 7. sınıf Sosyal Bilgiler (8.47) ders kitabında yer verildiği görülmektedir. Bunu yakın bir yoğunluk puanıyla Sosyal Bilgiler/İnkılâp Tarihi –8 (7.84) ders kitabı izlemiştir. Daha sonra sırasıyla Sosyal Bilgiler–6 (7.52) ve Sosyal Bilgiler–5 (6.90) ders kitaplarında gençliğin korunması hakkına yer verildiği ortaya çıkmıştır (Tablo 3).

Yine yoğunluk puanları açısından değerlendirildiğinde Sosyal Bilgiler ders kitaplarında gençliğin iyi bir vatandaş olarak yetiştirilmesi (29.86) ve gençliğin suça yönelmekten korunması (0.87) alt kategorilerine ilişkin ifadelerin yer aldığı görülmektedir. Yoğunluk puanlarından da anlaşıldığı üzere, Sosyal Bilgiler ders kitaplarında gençliğin iyi bir vatandaş olarak yetiştirilmesi alt kategorisine, gençliğin suça yönelmekten korunması alt kategorisine oranla daha fazla yer verildiği ortaya çıkmıştır. Ancak tüm Sosyal Bilgiler ders kitaplarında gençliğin kötü alışkanlıklara karşı korunması alt kategorisine ilişkin herhangi bir anlatımın yer almadığı dikkati çekmektedir. Gençliğin iyi bir vatandaş olarak yetiştirilmesi alt kategorisine en fazla 7. sınıf Sosyal Bilgiler (8.38) ders kitabında yer verildiği ortaya çıkmıştır. Bunu yakın bir yoğunluk puanıyla Sosyal Bilgiler/İnkılâp Tarihi –8 (7.84) ders kitabı izlemiştir. Daha sonra sırasıyla Sosyal Bilgiler–6 (6.46) ve Sosyal Bilgiler–5 (7.18) ders kitaplarında gençliğin iyi bir vatandaş olarak yetiştirilmesi alt kategorisine yer verildiği görülmektedir (Tablo 3). Gençliğin suça yönelmekten korunması alt kategorisine ise en fazla Sosyal Bilgiler–5 (0.44) ders kitabında yer verildiği ortaya çıkmıştır. Bunu sırasıyla Sosyal Bilgiler–6 (0.44), Sosyal Bilgiler–7 (0.34) ders kitapları izlemiştir. Sosyal Bilgiler/İnkılâp Tarihi –8 ders kitabında ise gençliğin suça yönelmekten korunması alt kategorisine hiç yer verilmediği görülmektedir (Tablo 3).

Gençliğin spora yönlendirilmesi kategorisine ait yoğunluk puanları karşılaştırıldığında Sosyal Bilgiler ders kitapları arasında sporun geliştirilmesi hakkına en fazla 5. sınıf Sosyal Bilgiler (0.87) ders kitabında yer verildiği görülmektedir. Bunu birbirlerine yakın yoğunluk puanlarıyla Sosyal Bilgiler/İnkılâp Tarihi–8 (0.19), Sosyal Bilgiler–7 (0.15) ve Sosyal Bilgiler–6 (0.10) ders kitapları izlemiştir (Tablo 3).

Gençliğin korunması ve gençliğin spora yönlendirilmesi kategorilerinin yoğunluk puanları karşılaştırıldığında Sosyal Bilgiler ders kitaplarında gençliğin korunması (30.73) kategorisine, gençliğin spora yönlendirilmesi (1.31) kategorisinden daha fazla yer verildiği ortaya çıkmıştır (Tablo 3). Bu iki kategori birlikte değerlendirilip toplam yoğunluk puanları karşılaştırıldığında ise gençliğin korunması ve sporun geliştirilmesi haklarına en fazla 7. sınıf Sosyal Bilgiler (8.62) ders kitabında yer verildiği görülmektedir. Bunu yakın bir yoğunluk puanıyla Sosyal Bilgiler/İnkılâp Tarihi 8 (8.03) ders kitabı izlemiştir. Daha sonra sırasıyla Sosyal Bilgiler-5 (7.77) ve Sosyal Bilgiler-6 (7.62) ders kitaplarında gençliğin korunması ve sporun geliştirilmesi haklarına yer verildiği ortaya çıkmıştır (Tablo 3).

Gençliğin korunması kategorisinin alt kategorilerine ve gençliğin spora yönlendirilmesi kategorisine ilişkin Sosyal Bilgiler ders kitaplarında geçen örnek cümleler aşağıda verilmiştir:

Gençliğin İyi Bir Vatandaş Olarak Yetiştirilmesine İlişkin Örnekler:

- Atatürk ilke ve inkılâplarının devamlılığını sağlamak kendimizi iyi yetiştirmeli birlik ve beraberlik içinde Atatürk'ün koyduğu hedeflere ulaşmaya çalışmalıyız. (SB5, s. 52)
- Kanunlara saygılı olma da tıpkı vergi verme gibi bir vatandaşlık görevidir. (SB6, s. 115)
- Vatandaş olan bir insanın devlet kurmuş bir topluma bağlı bir bireyin, verginin kalkabileceği hakkında fikir edinmesi ve buna yöneltmesi, bu toplumun çökmesini ve devletin batmasını istemekle birdir. (SB6, s. 115)
- Ulusal çıkarlara aykırı her davranışın karşısında olup Atatürk ilke ve inkılâplarına bağlı kalmak temel ilkemiz olmalıdır. (SB7, s. 24)
- Türk devletinin ve Türk millerinin sonsuza kadar huzurlu ve mutlu yaşaması, Türkiye Cumhuriyeti'nin iç ve dış tehditlere karşı korunmasına bağlıdır. (SB/IT8, 147)

Gençliğin Suça Yönelmekten Korunmasına İlişkin Örnekler:

- Devlet korunmaya muhtaç çocukların topluma kazandırılması için her türlü tedbiri alır. (SB7, s. 150)
- Şiddet içeren bilgisayar oyunları konusunda dikkatli olun ve çocukları bu oyunlardan uzak tutun. (SB5, s. 111)
- Aşırı şiddet içeren bilgisayar oyunları çocukları acımasız, kavgacı ve ölüme karşı duyarsız hale getirebiliyor, dikkat edin.(SB5, s.111)
- Eseleri ücret ödemedi kullananlar ülkemizde olduğu gibi diğer birçok ülkede de cezalandırılırlar. (SB6, s. 185)
- Anayasa'da yer alan hak ve hürriyetlerden hiçbiri Devlete veya kişilere Anayasa'yla tanınan temel hak ve hürriyetlerin yok edilmesini veya Anayasa'da belirtilenden daha geniş şekilde sınırlandırılmasını amaçlayan bir faaliyette bulunmayı mümkün kılacak şekilde yorumlanamaz. (SB6, 159)

Gençliğin Spora Yönlendirilmesine İlişkin Örnekler:

- Futbol oynamayı severim. (SB6, s. 16)
- Ülkemiz su sporları (rafting, kano ve su kayağı) bakımından önemli bir potansiyele sahiptir. (SB6, s.106)
- Güreş, okçuluk ve cirit en yaygın sporlar olup seyyahların hayranlığını kazanmıştır. (SB7, s. 88)
- Habip Bey'e göre spor sağlığı, dürüstlüktü, güçlülüktü. (SB8, 131)
- Ben sporcunun zeki, çevik ve aynı zamanda ahlaklısını severim. (SB/IT8, 131)

Gençliğin korunması kategorisine ait tüm alt kategorilerin toplam yoğunluk puanları karşılaştırıldığında Fen-Teknoloji ders kitapları arasında gençliğin korunması hakkına en fazla 7. sınıf Fen-Teknoloji (0.25) ders kitabında yer verildiği görülmektedir. Bunu yakın bir yoğunluk puanıyla Fen-Teknoloji-6 (0.15) ders kitabı izlemiştir. Daha sonra sırasıyla Fen-Teknoloji-5 (0.08) ve Fen-Teknoloji-8 (0.05) ders kitaplarında gençliğin korunması hakkına yer verildiği ortaya çıkmıştır (Tablo 4).

Fen ve Teknoloji ders kitaplarında gençliğin korunması kategori kapsamında yalnızca gençliğin iyi bir vatandaş olarak yetiştirilmesi (0.16) ve gençliğin kötü alışkanlıklara karşı korunması (0.37) alt kategorilerinin yer aldığı görülmektedir. Bu ders kitaplarında gençliğin kötü alışkanlıklara karşı korunması alt kategorisine, gençliğin iyi bir vatandaş olarak yetiştirilmesi alt kategorisine oranla daha fazla yer verildiği ortaya çıkmıştır. Gençliğin suça yönelmekten korunması alt kategorisine Fen ve Teknoloji ders kitaplarında hiç yer verilmediği dikkati çekmektedir. Gençliğin iyi bir vatandaş olarak yetiştirilmesi kategorisine en fazla 6. sınıf Fen-Teknoloji (0.07) ders kitabında yer verildiği ortaya çıkmıştır. Bunu yakın yoğunluk puanlarıyla Fen-Teknoloji-8 (0.05) ve Fen-Teknoloji-7 (0.04) ders kitapları izlemiştir. Fen-Teknoloji-5 ders kitabında ise gençliğin iyi bir vatandaş olarak yetiştirilmesi alt kategorisine hiç yer verilmediği görülmektedir (Tablo 4). Gençliğin kötü alışkanlıklara karşı korunması alt kategorisine ise en fazla Fen-Teknoloji-7 (0.21) ders kitabında yer verildiği ortaya çıkmıştır. Fen-Teknoloji-5 (0.08) ve Fen-Teknoloji-6 (0.08) ders kitaplarında ise eşit oranda gençliğin kötü alışkanlıklara karşı korunması alt kategorisine yer verildiği görülmektedir (Tablo 4).

Tablo 4.

Fen-Teknoloji (FT) Ders Kitaplarındaki Tüm Kategorilerin ve Alt Kategorilerin Frekans (f), Yüzde (%) ve Yoğunluk Puanına (YP) Göre Dağılımı

KATEGORİLER		FEN-TEKNOLOJİ DERS KİTAPLARI					
		FT5	FT6	FT7	FT8	TOPLAM	
1. GENÇLİĞİN KORUNMASI		f	4	9	15	3	31
		%	100	100	100	100	100
		YP	0.08	0.15	0.25	0.05	0.53
Alt Kategoriler	Gençliğin İyi Bir Vatandaş Olarak Yetiştirilmesi	f	0	4	2	3	9
		%	0	45	13.34	100	29.03
		YP	0	0.07	0.04	0.05	0.16
	Gençliğin Kötü Alışkanlıklara Karşı Korunması	f	4	5	13	0	22
		%	100	55	86.66	0	70.97
		YP	0.08	0.08	0.21	0	0.37
	Gençliğin Suça Yönelmekten Korunması	f	0	0	0	0	0
		%	0	0	0	0	0
		YP	0	0	0	0	0
2. GENÇLİĞİN SPORA YÖNLENDİRİLMESİ		f	8	12	7	1	28
		%	100	100	100	100	100
		YP	0.16	0.20	0.11	0.02	0.49
TOPLAM		f	12	21	22	4	59
		%	100	100	100	100	100
		YP	0.24	0.35	0.36	0.07	1.02

Fen-Teknoloji Ders Kitaplarında Geçen Toplam Yaklaşık Sözcük Sayısı: FT5: 49725; FT6: 61074; FT7: 61335; FT8: 66563.

Gençliğin spora yönlendirilmesi kategorisine ait yoğunluk puanları karşılaştırıldığında Fen-Teknoloji ders kitapları arasında sporun geliştirilmesi hakkına en fazla 6. sınıf Fen-Teknoloji (0.20) ders kitabında yer verildiği görülmektedir. Bunu yakın bir yoğunluk puanıyla Fen-Teknoloji-5 (0.16) ders kitabı izlemiştir. Daha sonra sırasıyla Fen-Teknoloji -7 (0.11) ve Fen-Teknoloji -8 (0.02) ders kitaplarında sporun geliştirilmesi hakkına yer verildiği ortaya çıkmıştır (Tablo 4).

Gençliğin korunması ve gençliğin spora yönlendirilmesi kategorilerinin yoğunluk puanları karşılaştırıldığında Fen-Teknoloji ders kitaplarında gençliğin korunması (0.53) kategorisine, gençliğin spora yönlendirilmesi (0.49) kategorisinden daha fazla yer verildiği ortaya çıkmıştır (Tablo 4). Bu iki kategori birlikte değerlendirilip toplam yoğunluk puanları karşılaştırıldığında ise gençliğin korunması ve sporun geliştirilmesi haklarına en fazla 7. sınıf Fen-Teknoloji (0.36) ders kitabında yer verildiği görülmektedir. Bunu yakın bir yoğunluk puanıyla Fen-Teknoloji-6 (0.35) ders kitabı izlemiştir. Daha sonra sırasıyla Fen-Teknoloji-5 (0.24) ve Fen-Teknoloji-8 (0.07) ders kitaplarında gençliğin korunması ve sporun geliştirilmesi haklarına yer verildiği ortaya çıkmıştır (Tablo 4).

Gençliğin korunması kategorisinin alt kategorilerine ve gençliğin spora yönlendirilmesi kategorisine ilişkin Fen-Teknoloji ders kitaplarında geçen örnek cümleler aşağıda verilmiştir:

Gençliğin İyi Bir Vatandaş Olarak Yetiştirilmesine İlişkin Örnekler:

- Bir toplumu yüz yüze geldiği engeller karşısında dirençli ve muzaffer kılan o toplumu oluşturan bireyler arasındaki milli dayanışma ve birlik ruhudur. (FT6, s. 22)
- Biz milli mevcudiyetimizin temelini milli birlik ve milli şuurda görmekteyiz. (FT6, s. 22)
- Türk milleti milli birlik ve beraberlikle güçlükleri yenmesini bilmiştir. (FT7, s. 57)
- Siz gençlerimize düşen en önemli görev ise merak etmek, araştırmak, sonuçları karşılaştırmak, değerlendirmek ve elde edilen sonuçları ülkemizin yararına sunmaktır. (FT8, s.48)
- Hayatta en hakiki mürşit ilimdir. (FT8, s. 183)

Gençliğin Kötü Alışkanlıklara Karşı Korunmasına İlişkin Örnekler:

- Alkol, insanın sağlıklı düşünmesine engel olan bir maddedir ve bazı hastalıklara yakalanma olasılığını artırmaktadır. (FT5, s. 24)
- Yanlış arkadaş seçimi vaktimizi iyi değerlendirmeyip oyun salonları ve kafelerde boş vakit geçirmemize ve hatta sigara, alkol, uyuşturucu gibi kötü alışkanlıklara başlamamıza sebep olabilirler. (FT6, s. 34)
- Alkol ve uyuşturucu kullanmak akciğer, soluk borusu veya mide kanseri, kalp damar hastalıkları, ülser gibi hastalıklara sebep olabilir. (FT7, s. 38)
- Bu tür zararlı alışkanlıklar genellikle merak, özentî ve kendini kanıtlama gibi duygularla başlar. (FT7, s. 55)
- Ancak bize zarar verecek konularda bilinçli davranmalı ve “hayır” demeyi öğrenmeliyiz. (FT7, s. 55)

Gençliğin Spora Yönlendirilmesine İlişkin Örnekler:

- Güreşçilerin yağ nedeniyle birbirlerini tutmaları zorlaştığından yağlı güreş, büyük güç ve ustalık gerektiren bir ata sporumuzdur. (FT5, s. 95)
- Yeterli ve dengeli beslenmeli, düzenli spor yapmalıyız. (FT6, s. 166)
- Uzmanlar osteoporozdan korunmak için yaşam boyu spor yapmayı önermektedir. (FT6, s. 151)
- Sağlıklı ve mutlu yaşamak için çeşitli spor dallarıyla uğraşmayı alışkanlık haline getirmeliyiz. (FT7, s. 55)
- Atlet yarışı kazanabilmek için olanca gücüyle koşmaktadır. (FT8, s. 193)

Tablo 5.

Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi (DKAB) Ders Kitaplarındaki Tüm Kategorilerin ve Alt Kategorilerin Frekans (f), Yüzde (%) ve Yoğunluk Puanına (YP) Göre Dağılımı

Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Ders Kitaplarında Geçen Toplam Yaklaşık Sözcük Sayısı: DKAB5: 27225; DKAB6: 30125; DKAB7: 34113; DKAB8: 25878.

Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi ders kitaplarında gençliğin korunması konusunun alt kategorilere göre dağılımı ise Tablo 5'te sunulmuştur. Tablo 5'e göre gençliğin iyi bir vatandaş olarak yetiştirilmesi alt kategorisine en fazla 5. sınıf Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi (4.15) ders kitabında yer verildiği görülmektedir. Bunu sırasıyla Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi-8 (1.85), Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi-7 (1.38), Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi-6 (0.17) ders kitapları izlemiştir. Gençliğin kötü alışkanlıklara karşı korunması alt kategorisine en fazla 8. sınıf Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi (3.13) ders kitabında yer verildiği görülmektedir. Bu alt kategoriye 5. sınıf Din Kültürü ve Ahlak

KATEGORİLER		DİN KÜLTÜRÜ VE AHLAK BİLGİSİ DERS KİTAPLARI						
		DKAB5	DKAB6	DKAB7	DKAB8	TOPLAM		
1. GENÇLİĞİN KORUNMASI		f	120	5	48	130	303	
		%	100	100	100	100	100	
		YP	4.41	0.17	1.41	5.02	11.01	
Alt Kategoriler	Gençliğin İyi Bir Vatandaş Olarak Yetiştirilmesi	f	113	5	47	48	213	
		%	94.17	100	97.92	36.92	70.30	
		YP	4.15	0.17	1.38	1.85	7.55	
	Gençliğin Kötü Alışkanlıklara Karşı Korunması	f	2	0	0	81	83	
		%	1.67	0	0	62.31	27.4	
		YP	0.08	0	0	3.13	3.21	
	Gençliğin Suça Yönelmekten Korunması	f	5	0	1	1	7	
		%	4.16	0	2.08	0.77	2.3	
		YP	0.18	0	0.03	0.04	0.25	
	2. GENÇLİĞİN SPORA YÖNLENDİRİLMESİ		f	0	0	0	1	1
			%	0	0	0	100	100
			YP	0	0	0	0.04	0.04
TOPLAM		f	120	5	48	131	304	
		%	100	100	100	100	100	
		YP	4.41	0.17	1.41	5.06	11.05	

Bilgisi (0.08) ders kitabında az bir oranda yer verilirken 6. ve 7. sınıf Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi ders kitaplarında hiç yer verilmediği ortaya çıkmıştır (Tablo 5). Gençliğin suça yönelmekten korunması alt kategorisine ise en fazla 5. sınıf Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi (0.18) ders kitabında yer verildiği görülmektedir. Bunu yakın yoğunluk puanlarıyla Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi-8 (0.04) ve Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi-7 (0.03) ders kitapları izlemiştir. 6. sınıf Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi ders kitabında ise bu alt kategoriye hiç yer verilmediği ortaya çıkmıştır (Tablo 5).

Gençliğin korunması kategorisine ait tüm alt kategorilerin toplam yoğunluk puanları karşılaştırıldığında Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi ders kitapları arasında gençliğin korunması hakkına en fazla 8. sınıf Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi (5.02) ders kitabında yer verildiği görülmektedir. Bunu yakın bir yoğunluk puanıyla Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi-5 (4.41) ders kitabı izlemiştir. Daha sonra sırasıyla Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi-7 (1.41) ve Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi-6 (0.17) ders kitaplarında gençliğin korunması hakkına yer verildiği ortaya çıkmıştır (Tablo 5).

Gençliğin spora yönlendirilmesi kategorisine ait yoğunluk puanları karşılaştırıldığında Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi ders kitapları arasında sporun geliştirilmesi hakkına yalnızca 8. sınıf Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi (0.04) ders kitabında yer verildiği diğer ders kitaplarında yer verilmediği görülmektedir (Tablo 5).

Gençliğin korunması ve gençliğin spora yönlendirilmesi kategorilerinin yoğunluk puanları karşılaştırıldığında Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi ders kitaplarında gençliğin korunması (11.01) kategorisine, gençliğin spora yönlendirilmesi (0.04) kategorisinden daha fazla yer verildiği ortaya çıkmıştır (Tablo 5). Bu iki kategori birlikte değerlendirilip toplam yoğunluk puanları karşılaştırıldığında ise gençliğin korunması ve sporun geliştirilmesi haklarına en fazla 8. sınıf Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi (5.02) ders kitabında yer verildiği görülmektedir. Bunu yakın bir yoğunluk puanıyla Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi-5 (4.41) ders kitabı izlemiştir. Daha sonra sırasıyla Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi-7 (1.41) ve Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi-6 (0.17) ders kitaplarında gençliğin korunması ve sporun geliştirilmesi haklarına yer verildiği ortaya çıkmıştır (Tablo 5).

Gençliğin korunması kategorisinin alt kategorilerine ve gençliğin spora yönlendirilmesi kategorisine ilişkin Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi ders kitaplarında geçen örnek cümleler aşağıda verilmiştir:

Gençliğin İyi Bir Vatandaş Olarak Yetiştirilmesine İlişkin Örnekler:

- Vatanımız ve milletimiz için üzerimize düşen görevleri yerine getirmeye özen gösteririz. (DKAB5, s. 137)
- Vatandaşlarımız arasında inanç, düşünce, mezhep ve etnik köken ayrımı yapmayalım. (DKAB5, s. 136)
- Dinimiz birlik, beraberlik ve dayanışmayı tavsiye eder. (DKAB6, s. 46)
- Laikliği korumak ve geliştirmek, devletimize sahip çıkıp onu yaşatmak başta gelen görevlerimizden biridir. (DKAB7, s. 147)
- İnsanın sahip olduğu temel hakların en önemlisi yaşama hakkıdır. (DKAB8, s. 120)

Gençliğin Kötü Alışkanlıklara Karşı Korunmasına İlişkin Örnekler:

- Kuran, kişi ve topluma zararlı olan; içki içmek, kumar oynamak, hırsızlık yapmak, haksız kazanç elde etmek, kul hakkı yemek, emanete ihanet etmek, hile yapmak gibi kötü davranışları açık ve kesin bir şekilde yasaklar. (DKAB5, s. 89)
- Anayasa'nın 58. maddesinde "Devlet gençleri alkol düşkünlüğünden, uyuşturucu maddelerden, suçluluk, kumar ve benzeri kötü alışkanlıklardan ve cehaletten korumak için gerekli tedbirleri alır" denilmektedir. (DKAB8, 94)
- Kumar sağlığı bozar ve zaman israfına sebep olur. (DKAB8, 97)
- Kötü alışkanlık ve davranışlardan korunabilmek için bireye, aileye ve devlete bazı görevler düşmektedir. (DKAB, s. 100)
- Televizyon, gazete ve dergilerde içki, kumar, sigara gibi kötü alışkanlıkları özendirici fotoğraf ve görüntülerden kaçınılmalıdır. (DKAB, s. 100)

Gençliğin Suça Yönelmekten Korunmasına İlişkin Örnekler:

- Kim bir cana kıyarsa bütün insanları öldürmüş gibi olur, her kim bir canı kurtarırsa bütün insanları kurtarmış gibi olur. (DKAB5, s. 89)
- Her zaman iyi ve güzel davranışlara yönelelim, kötülüklerden de daima uzak duralım. (DKAB5, s. 89)
- Öyleyse bizler yüce kitabımızın emir ve yasaklarını, uyarılarını dikkate alalım. (DKAB5, s. 89)
- Dinimizce haram sayılan yalan söylemek, hırsızlık yapmak, iftira etmek gibi davranışlar ahlak olarak da kötü kabul edilir. (DKAB7, s. 115)
- Bu yüzden herhangi bir insanı öldürmek büyük bir insanlık suçudur. (DKAB8, s. 120)

Gençliğin Spora Yönlendirilmesine İlişkin Örnekler:

- Boş zamanlarımızı spor yaparak değerlendirmeliyiz. (DKAB8, s. 100)

SONUÇ, TARTIŞMA ve ÖNERİLER

Gençlik dönemi çalkantılı, duygusal iniş çıkışları çok olan, sorunlu bir gelişme çağıdır (Sever, 1995). Bu dönemin en belirgin yönelimi, kişiliğin kanıtlanması ve bağımsızlığın kazanılması uğraşısıdır. Özveri, bir amaca yönelme, o amacı ülküleştirme ve başarıya tutkusu, gencin kişilik boyutunun önemli özellikleridir. Gençlerin öğrenim görme, hayatını devam ettirmek için çalışmama, kendine ait evi bulunmama, kötü alışkanlıklara ve suça kolayca yönlendirilebilme gibi özellikleri de vardır. Bu özelliklerinden yola çıkıldığında, gençlerin biyolojik, ruhsal ve toplumsal gelişimleri tam olarak gerçekleştirebilmeleri için korunmaları gerektiği anlaşılmaktadır (Yörükoğlu, 2007). Nitekim Dewit, Offors ve Wong'un (1997) Ontario'da (Kanada) yaptıkları araştırmada alkol, sigara ve diğer maddelerin kullanımına başlamada büyük risk taşıyan yaş grubunun yaklaşık 12 yaş olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Dahası Wilson, Battistich, Syme ve Boyce (2002) tarafından yapılan bir araştırmada ise ilkokulda alkol sigara ve diğer maddelerin kullanımına başlayan öğrencilerin ortaokul ve lisede de madde kullanımını sürdürdükleri; alkol kullanımı yaklaşık aynı oranda devam ettirdikleri, sigara ve diğer madde kullanımını ise artan oranlarda devam ettirdikleri ortaya çıkmıştır. Araştırma sonuçlarından da anlaşılacağı üzere gençlerin kötü alışkanlıklara karşı bilinçlendirilmesi elzem bir durumdur. Bu amaçla Botvin, Griffin, Paul ve Macaulay (2003) tarafından yapılan bir araştırmada varos yerleşim yerlerinde bulunan 20 ilkokulda öğrenim görmekte olan öğrencilere "Yaşam Becerileri Eğitimi" olarak adlandırılan bilişsel ve davranışsal madde bağımlılığını önleme programı uygulanmıştır. Araştırmada verilen "Yaşam Becerileri Eğitimi"nin öğrencilerin alkol ve sigara kullanımını azalttığı ortaya çıkmıştır. Diğer taraftan gençlerin sağlığının korunmasında, sosyal

uyumunun geliştirilmesinde, sağlıklı nesillerin yetişmesinde ve sosyal barışın sağlanmasında spor da etkili bir role sahiptir (GSB, 2012).

Ortaokul 5., 6., 7. ve 8. sınıf Türkçe, Sosyal Bilgiler/İnkılâp Tarihi, Fen ve Teknoloji, Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi kitaplarında “gençliğin korunması” (gençliğin iyi bir vatandaş olarak yetiştirilmesi, gençliğin kötü alışkanlıklara karşı korunması, gençliğin suça yönelmekten korunması) ve “gençliğin spora yönlendirilmesi” konularına ne düzeyde yer verildiğini ortaya koymak üzere yürütülen bu çalışmanın sonucunda, incelenen tüm ders kitaplarında gençliğin korunması konusu ile ilgili anlatımlara, gençliğin spora yönlendirilmesi ile ilgili anlatımlardan daha fazla yer verildiği görülmüştür. Tüm ders kitapları içinde özellikle gençliğin korunması ve spora yönlendirilmesi hakkı ile ilgili anlatımlara en fazla Sosyal Bilgiler ders kitaplarında yer verildiği ortaya çıkmıştır. Sosyal Bilgiler dersinin ve dolayısıyla ders kitabının bireyin toplumsal varoluşunu gerçekleştirebilmesine yardımcı olmak amacıyla tarih, coğrafya, felsefe, hukuk ve vatandaşlık bilgisi gibi alanları yansıtmayı, bu doğrultuda öğrencilerin haklarını bilen, kullanan ve sorumluluklarını yerine getiren bireyler olarak yetiştirmeyi öngörmektedir. Dolayısıyla Sosyal Bilgiler ders kitaplarının gençliğin korunması ve spora yönlendirilmesi ile ilgili haklarına en fazla yer verilmiş olması doğaldır.

Gençliğin korunması ve spora yönlendirilmesi haklarına yerme açısından Sosyal Bilgiler/İnkılâp Tarihi ders kitabını, sırasıyla Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi, Türkçe ve Fen ve Teknoloji ders kitapları izlemektedir. Çalışmada incelenen tüm ders kitaplarında, gençliğin korunması hakkı kapsamında gençliğin suça yönelmekten korunması ve gençliğin kötü alışkanlıklara karşı korunması alt kategorilerine ilişkin açıklamalara ve anlatımlara az düzeyde yer verildiği, diğer bir deyişle bu konuların yeterince tartışılmadığı ortaya çıkmıştır. Gençliğin iyi bir vatandaş olarak yetiştirilmesi alt kategorisinin en fazla Sosyal Bilgiler ders kitaplarında tartışıldığı, diğer ders kitaplarında yeterince ele alınmadığı dikkat çekmektedir. Gençliğin spora yönlendirilmesi hakkının ise incelenen tüm ders kitaplarında yeterince tartışılmadığı görülmüştür. Nitekim Karaman Kepenekci (2010) tarafından ilköğretim sosyal bilgiler ders kitaplarında sadece sosyal haklar ile ilgili anlatımlara ne düzeyde yer verildiğini ortaya koymak amacıyla yapılan araştırmada da en fazla 6. sınıf Sosyal Bilgiler ders kitabında sosyal haklar ile ilgili ifadeler yer verildiği sonucuna ulaşılmıştır. İyi bir vatandaş olmak için sahip olunan sosyal haklar yanında, kişisel ve siyasal hakların da bilinmesi ve bu hakların uygun biçimde kullanılması gerektiği ileri sürülebilir. Bu açıdan yaklaşıldığında, incelenen araştırmaların sonuçlarına göre öğrencileri hakları konusunda bilinçlendirme bağlamında ders kitaplarının geliştirilmesi gerektiği söylenebilir.

Bilindiği üzere ders kitapları, bu alanda geliştirilen ders programlar çerçevesinde hazırlanmaktadır. Dolayısıyla herhangi bir dersin programında yer almayan bir kazanım, o dersin kitabında da içerik veya etkinlik olarak yer almayacaktır. Bu yüzden, ortaokul Sosyal Bilgiler, Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi, Türkçe ve Fen ve Teknoloji ders kitaplarının programlarının öğrencileri, “gençlerin korunması” kapsamında “gençliğin suça yönelmekten korunması” ve “gençliğin kötü alışkanlıklara karşı korunması” hakları ile “gençlerin spora yönlendirilmesi” hakkı konusunda bilinçlendirmeyi sağlayacak kazanımlarla zenginleştirilmesi gerektiği söylenebilir. Dolayısıyla belirtilen ders kitaplarının da bu kazanımlara göre tekrar düzenlenmesinde yarar vardır. Daha somut ifade etmek gerekirse, gençliğin suça yönelmekten korunması ile ilgili anlatımlara Türkçe ile Fen ve Teknoloji ders kitaplarında, gençliğin kötü alışkanlıklara karşı korunması ile ilgili anlatımlara da yine Türkçe ve Sosyal Bilgiler ders kitaplarında hiç yer verilmediği; tüm ders kitaplarında ise gençlerin spora yönlendirilmesi hakkı ile ilgili anlatımlara da çok az yer verildiği görüldüğünden, belirtilen ders kitaplarında bu konulara özellikle öncelik verilmesi önerilebilir.

Öğrencilerin yanında, yöneticilerin ve öğretmenlerin de gençlerin korunması ve spora yönlendirilmesi hakları konusunda farkındalık sahibi olmaları gerektiği ileri sürülebilir. Özellikle gelişim psikolojisi alanında öğretmenlerin ve yöneticilerin kendilerini geliştirmelerinin ve bilinçli bir şekilde gençlere rehberlik etmelerinin, gençleri kötü alışkanlıklardan ve suçlardan büyük ölçüde koruyacağı söylenebilir.

Bu çalışma ortaokul ders kitaplarında gençlerin korunması ve spora yönlendirilmesi haklarının sunulma düzeyini ortaya koyarak, bu konudaki boşluğu doldurmaya çalışmaktadır. Ancak, bu çalışmanın devamı niteliğinde bir araştırmanın, yine gençlik döneminde bulunan lise öğrencileri için yazılmış olan lise ders kitaplarının incelenmesi suretiyle yapılmasında ve ortaokul ve lise ders kitaplarının gençliğin korunması ve spora yönlendirilmesi bağlamında karşılaştırılmasında yarar vardır.

KAYNAKÇA

- Adıgüzel, A. (2009). Yenilenen ilköğretim programının uygulanması sürecinde karşılaşılan sorunlar. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 17 (9), 77-94.
- Alkan, N. (2002). *Gençlik ve terörizm: Terör örgütlerinin gençliği kazanmada kullandığı yöntemler*. İstanbul: TEMUH Dairesi Başkanlığı Yayınları.
- Arslan, S., Ayan, S. ve Yaman, M. (2004). Sporun yaygınlaştırılması için spor tesisleri ve uygulanan politikaların incelenmesi. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 1 (Nisan- 2004), 239-256.
- Aslan, C. ve Karaman-Kepenekci, Y. (2008) Human Rights Education: A Comparison of Mother Tongue Textbooks in Turkey and France. *Mediterranean Journal of Educational Studies*, 13(1): 101-124.

- Aycan, Ş., Ü., H. Kaynar, S. Türkoğuz, Arı, E. (2001) İlköğretimde Kullanılan Fen Bilgisi Ders Kitaplarının Bazı Kriterlere Göre İncelenmesi, *Fen Eğitimi Sempozyumu Bildirisi*, Ankara, ODTÜ.
- Başkurt, İ. (2003). Gençlik, madde bağımlılığı ve korunma yolları. *İstanbul Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 8, 73-113.
- Botvin, G., Griffin, K., Paul, E. ve Macaulay, A. (2003). Preventing tobacco and alcohol use among elementary school students through life skills training. *Journal of Child & Adolescent Substance Abuse*, 12(4).
- Büyükkaragöz, S. (1993). Zararlı alışkanlıklar ve eğitici önlemler. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 2, 73-81.
- Ceyhan, E., Yiğit, B. (2004) *Konu Alanı Ders Kitabı İncelemesi*, Ankara, Anı Yayıncılık.
- Collado, M. ve Atxurra, L. (2006). Democratic citizenship in textbooks in Spanish primary curriculum. *Journal of Curriculum Studies*, 38(2), 205-228.
- Coşkun, H. (1996) Eğitim Teknolojisi ve Kültürlerarası Eğitim Bağlamında İlköğretim İkinci Sınıf Türkçe ve Almanca Ders Kitaplarının İçerik Sorunları, Türkiye ve Almanya'da İlköğretim Ders Kitapları, *Türk-Alman Kültür İşleri Kurulu Yayın Dizisi*, 11, 59-76.
- Dewit, D., Offord D. ve Wong M. (1997). Patterns of onset and cessation of drug use over the early part of the life course. *Health Education Behaviour*, 24, 746-58.
- Devlet Planlama Teşkilatı (2001). *Hayatboyu eğitim veya örgün olmayan eğitim özel ihtisas komisyonu raporu*. 15.12.2013 tarihinde, <http://ekutup.dpt.gov.tr/> adresinden alınmıştır.
- Ekiz, D. (2003). *Eğitimde araştırma yöntem ve metotlarına giriş*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Garner, R., Slater, W. H., Weaver, V. P., M. Cole, D. Williams, Smith, T. (1986) Do Pre-Service Teachers Notice Textbook Flaws?, *Education*, 106 (4), 429-433.
- Gençlik ve Spor Bakanlığı (2012). *Ulusal gençlik ve spor politikası belgesi*. 23.11.2013 tarihinde, <http://www.gsb.gov.tr/content/files/20130127-8-1.pdf> adresinden alınmıştır.
- Giannangelo, D. M., Kaplan, M. B. (1992) *An Analysis and Critique of Selected Social Studies Textbooks*, Reproductions supplied by EDRS, Memphis City Schools TN.
- Işıkoğlu, N. (2005). Eğitimde nitel araştırma. *Eurasian Journal of Educational Research*, 20, 158-165.
- Hall, R. V., Van H. R. (1983) *Managing Behavior, Behavior Modification: The Measurement Of Behavior*, Austin: U.S.A: Pro-ed.
- Karaman-Kepeneci, Y., ve Özcan, A. (2000).Okulda suçun önlenmesi. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 1 (33), 153-163.
- Karaman-Kepeneci, Y. (2003) İlköğretimde İnsan Hakları ve Sorumluluk Eğitimi, *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi Dergisi*, 34: 280-299.
- Karaman-Kepeneci, Y. (2007) Children's Right to Acquire Information and Be Protected from Injurious Publications in Textbooks, 4. *International Children and Communication Congress*, October 22-24, 2007, Istanbul University, Faculty of Communication, Turkey.
- Karaman-Kepeneci, Y. (2010) Children's Social Rights in Social Studies Textbooks in Turkish Elementary Education, *World Conference on Educational Sciences, Procedia*, February 4-8, 2010, Bahçeşehir University, Istanbul, Turkey.
- Karaman-Kepeneci, Y. ve Aslan, C. (2011) Ortaöğretim Türk Edebiyatı ile Dil ve Anlatım Ders Kitaplarında İnsan Hakları Üzerine Bir Çözümleme. *Turkish Studies (Prof. Dr. Gürer Gülsevin Armağanı)*, 6(1): 476-494.
- Karaman-Kepeneci, Y. ve Ökdem, M. (2013) İlköğretim Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarında Tüketici Hakları, *İlköğretim Online*, 12(3), 674-686.
- Kasatura, İ. (1998). *Gençlik ve bağımlılık* (1. Baskı). İstanbul: Evrim Yayınevi.
- Kerimoğlu, C. (1987). *Gençlik ve uyuşturucu madde alışkanlığı* içinde (15-19). Ankara: Milli Eğitim Basımevi.
- Kolaç, E. (2003). İlköğretim Dördüncü Sınıf Türkçe Ders Kitaplarının Öğretmen Görüşlerine Dayalı Olarak Değerlendirilmesi, *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 1, 106-137.
- Köknel, Ö. (2001). *Kimliğini arayan gençliğimiz*. İstanbul: Altınkitaplar Yayınevi.
- Nayır, F. ve Karaman-Kepeneci, Y. (2011) İlköğretim Türkçe Ders Kitaplarında Çocukların Katılım Hakları. *İlköğretim Online*, 10(1): 160-168.
- Oğuzkan, F. (1993) *Eğitim Terimleri Sözlüğü*. Ankara: Emel Matbaacılık.
- Ögel, K., Çorapçıoğlu, A., Sır, A., Tamar, M., Tot, Ş., Doğan, O., Uğuz, Ş., Bilici, Ç., Tamar, M. ve Liman, O. (2004). Dokuz ilde ilköğretim ve ortaöğretim öğrencilerinde tütün, alkol ve madde kullanım yaygınlığı. *Türk Psikiyatri Dergisi*, 15 (2), 112-118.
- Power, S., Allison, G. (2000) *Realizing Human Rights Moving from Inspiration to Impact*, Hampshire, Palgrave Macmillan.

- Senemoğlu, N. (1997). Gelişim, Öğrenme ve Öğretim, Kuramdan Uygulamaya, Ankara, Spot Matbaacılık.
- Sever, S. (1995) Türkiye’de Gençlik Sorunlarının Kaynakları 1–2, *Abece Eğitim, Ekin ve Sanat Dergisi*, 115–116, 25–26.
- Soysaldı, M. (2007). Gençliğimizi tehdit eden zararlı alışkanlıklar: Sigara, alkol ve uyuşturucu. *New World Sciences Academy*, 2 (2), 80-101.
- Sunay, H. (2003). Türk spor politikasına analitik bir bakış. *Ankara Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu Spormetre Beden Eğitimi ve Spor Dergisi*, 1 (1), 39-42.
- Türk Dil Kurumu. (2013). *Gençlik*. 20.11.2013 tarihinde, http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.5298832edcb4c2.71941517 adresinden alınmıştır.
- Türk Dil Kurumu. (2013). *Kumar*. 15.12.2013 tarihinde, http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.52b03a0e316031.95067112 adresinden alınmıştır.
- Uluutku, N. (1987). *Gençlik ve uyuşturucu madde alışkanlığı* içinde (25-41). Ankara: Milli Eğitim Basımevi.
- UNESCO (2007) *Basic Learning Materials*, 27.10.2009 tarihinde, <http://www.unesco.org/education/blm/blmintroen.php>, adresinden alınmıştır.
- Wilson, N., Battistich, V., Syme, L. ve Boyce, T. (2002). Does elementary school alcohol, tobacco, and marijuana use increase middle school risk? *Journal of Adolescent Health*, 30, 442–447.
- Yörükoğlu, A. (2007). *Gençlik çağı* (13. Baskı). İstanbul: Özgür Yayıncılık.

EXTENDED SUMMARY

Protection of youths and leading youths to sports was guaranteed in articles 58 and 59 of the 1982 Turkish Constitution. The protection rights of youths can be defined as the rights to train the youths to be a good citizen, to protect them against bad habits and tending to crime. The right to leading youths to sports can be defined as the right to lead the youths to sports and games in order to improve their physical and mental health. At all levels of education, students' awareness (who are especially in the transitional period to youth) related to these rights can be accomplished by education training in that area. So, the convenience of Turkish, Science and Technology, Social Studies and Religious Culture and Moral Knowledge student textbooks for teaching the rights directly and indirectly; and especially related to the issue of “the protection of youths” and “the leading youths to sports” rights are important. This study aimed to put forward and compare the allocation level of the rights to “protection of youths” and “leading youths to sports” all Turkish, Science and Technology, Social Studies and Religious Culture and Moral Knowledge student textbooks in 5th, 6th, 7th and 8th grades.

In the study, qualitative research method was preferred and all the literary and informative texts of Turkish, Science and Technology, Social Studies and Religious Culture and Moral Knowledge student textbooks in 5th, 6th, 7th and 8th grades were examined by using the content analysis method. Rights to “protection of youths” and “leading youths to sports” were determined as the main categories in the study. Protection of youths, one of these main categories, was also divided into three sub-categories as “training of youths to be a good citizen”, “protection of youths against bad habits” and “protection of youths against tending to crime”. The analysis of the data was carried out by calculating frequencies, percentages and intensity scores.

As a result, it was observed that explanations and issues about the rights to “protection of youths and leading youths to sports” are included more in Social Studies textbooks when compared to other textbooks. It was found out that in all the textbooks; explanations and issues about “protection of youths” main category are included more than explanations and issues about “leading youths to sports” main category. In addition, it was observed that in all the textbooks the sub-categories of “protection of youths against bad habits” and “protection of youths against tending to crime” were given less places when compared with “training of youths to be a good citizen” sub-category. “Training of youths to be a good citizen” sub-category is included more in Social Studies textbooks when compared to other textbooks.

Student textbooks are prepared within the framework developed curriculum in a particular field. Therefore, an achievement don't take part in the curriculum of the course, also won't appear in the textbooks of the course as content or an activity. Accordingly it could be said that the curriculums of Turkish, Science and Technology, Social Studies and Religious Culture and Moral Knowledge courses in 5th, 6th, 7th and 8th grades should be enriched with achievements to raise students' awareness about rights to “protection of youths” and “leading youths to sports”. At this point, these textbooks should be reorganized according to these achievements.